

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»

Рада молодих учених університету

Матеріали
Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції
**«ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
НАУКИ І ОСВІТИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ»**

30 серпня 2019 року

Вип. 50

Збірник наукових праць

Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2019. – Вип. 50. – 158 с.

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР:

Коцур В.П. – доктор історичних наук, професор, академік НАПН України

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Базалук О.О. – доктор філософських наук, професор

Воловик Л.М. – кандидат географічних наук, доцент

Дашкевич Є.В. – кандидат біологічних наук, доцент (Білорусь)

Доброскок І.І. – доктор педагогічних наук, професор

Євтушенко Н.М. – кандидат економічних наук, доцент

Кикоть С.М. – кандидат історичних наук (відповідальний секретар)

Руденко О.В. – кандидат психологічних наук, доцент

Садиков А.А. – кандидат фізико-математичних наук, доцент (Казахстан)

Склярєнко О.Б. – кандидат філологічних наук, доцент

Халматова Ш.С. – кандидат медичних наук, доцент (Узбекистан)

Збірник матеріалів конференції вміщує результати наукових досліджень наукових співробітників, викладачів вищих навчальних закладів, докторантів, аспірантів, студентів з актуальних проблем гуманітарних, природничих і технічних наук.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів і посилань несуть автори публікацій.

©Автори статей

©Рада молодих учених університету

©ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди

Матеріали науково-практичної інтернет-конференції розміщені на сайті:
<http://confscientific.webnode.com.ua>

ГЕОГРАФІЯ І ГЕОЛОГІЯ / ГЕОГРАФИЯ И ГЕОЛОГИЯ

УДК 373.5.016:91

*Ганна Гаврюшенко, Ольга Зальотіна
(Старобільськ, Україна)*

МЕТОДИЧНИЙ СУПРОВІД УЧНІВ, ЯКІ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У ГЕОГРАФІЧНИХ ОЛІМПІАДАХ

Статтю присвячено теоретико-методологічному обґрунтуванню процесу підготовки учнів до олімпіад з географії. Запропоновано модель супроводу учнів в олімпіадному русі по географії.

Ключові слова: географічні олімпіади, методичний супровід, форми та методи підготовки учнів до олімпіад з географії.

The article is devoted to the theoretical and methodological substantiation of process of preparing students for geography Olympiads. A model of tracking of students in geography Olympiads movement is proposed.

Key words: geographical Olympiads, methodological support, forms and methods of preparing students for geography Olympiads.

Багато вчителів у своїй педагогічній практиці зазнають серйозних труднощів, стикаючись з проблемами розвитку учнів. У методиці навчання географії цій проблемі давно приділяється велика увага таких науковців, як О. Топузов, С. Коберник, Т. Назаренко, О. Жемеров, Л. Булава, Н. Павлюк, К. Шуліка, З. Філончук, К. Дмитренко. У більшості досліджень процес розвитку розумових здібностей учнів розглядається на уроках. Однак відомо, що формування прийомів розумових дій відбувається і на інших заняттях. Так, підготовка до олімпіади – це особлива система методичної роботи вчителя, значне місце в якій займає розвиток учнів.

Аналіз вивчення існуючих методик організації олімпіад з географії дозволяє зробити висновок про те, що механізм його приблизно однаковий на всіх рівнях. Завдання для олімпіад складаються з урахуванням методичних вимог і спрямовані на розвиток здібностей учнів. У той же час, не представлена система методичного супроводу учнів, які беруть участь у географічних олімпіадах та умови її реалізації. Однак позитивний досвід вчителів географії в даному напрямку існує. Отже виникає нагальна необхідність у розробці універсальної методичної системи, яка допомагала би вчителям готувати учнів до різних турів олімпіад з географії. Ця система повинна містити елементи розвитку учнів, націлювати їх на формування креативного, більш досконалого мислення.

Виходячи з викладеного, мета нашої статті полягає в обґрунтуванні та розробці моделі супроводу учнів, які беруть участь в олімпіадах з географії.

Теоретичний аналіз і результати дослідження дозволили визначити такі напрямки формування моделі супроводу учнів в олімпіадному русі по географії:

Індивідуально-методичний супровід учнів, що здійснюється за наступними напрямками:

- психолого-педагогічний супровід (проведення діагностики обдарованості учнів, їхньої схильності до вивчення дисциплін природничого циклу);
- методичний супровід (розроблення індивідуальних освітніх траєкторій навчання

учнів; активна позаурочна робота, розбір олімпіадних завдань; залучення учнів до участі у географічних гуртках, конкурсах; підготовка до ЗНО з географії);

- ресурсний супровід (забезпечення учнів географічною літературою: матеріали олімпіад різного рівня минулих років, підручники для ЗВО, спеціалізована (у тому числі краєзнавча) література тощо; створення належної матеріально-технічної бази);

- соціальний супровід (застосування різних видів заохочення учнів (подяки, цінні подарунки, інформація про успіхи і досягнення у ЗМІ тощо).

2) *Індивідуально-методичний супровід вчителя*, що має здійснюватися за тими самими напрямками, але передбачати дещо інші заходи, а саме:

- психолого-педагогічний супровід (діагностика можливостей вчителя працювати із обдарованими учнями);

- методичний супровід (підготовка майбутніх учителів географії до навчання і виховання обдарованих дітей, організація курсів підвищення кваліфікації вчителів географії, майстер-класів, семінарів, консультацій та практикумів щодо роботи з обдарованими учнями);

- ресурсний супровід (забезпечення вчителів методичними посібниками та сучасною навчальною літературою з географії, створення належної матеріально-технічної бази);

- соціальний супровід (застосування різних видів матеріального та морального заохочення вчителів (надбавки до заробітної плати, подяки тощо).

У результаті всіх видів супроводу в учнів розвиваються інтелектуальні та творчі здібності, інтерес до предмету, підвищується результативність виступу на олімпіаді, вчитель набуває педагогічної майстерності.

Нами пропонується розуміти *методичний супровід* як спеціальну діяльність вчителя географії, як систему напрямів та заходів, що сприяють активізації самостійності учнів у навчальній діяльності, розвитку здібностей учнів та інтересу до географії.

Як правило, завдання географічних олімпіад передбачають від учнів демонстрацію їхніх вмінь проаналізувати та пояснити тенденції, аномалії, взаємозв'язки; вміти проводити необхідні розрахунки та робити креслення схем, графіків, карт; знаходити об'єкти на карті, характеризувати особливості географічного положення; описувати та характеризувати географічні процеси та явища тощо. З метою формування названих компетентностей доцільно пропонувати учням оригінальні завдання, що вимагають залучення надпредметних і міжпредметних знань, завдання на випереджальне вивчення навчального матеріалу. Крім того, можна також рекомендувати учням брати участь у дистанційних курсах географічних факультетів вищих навчальних закладів та онлайн курсах.

Формами та методами роботи з учнями при підготовці до участі у географічних олімпіадах можуть бути очно-заочні школи, конкурси-захисти науково-дослідницьких робіт природничого профілю, КВК, вікторини тощо. Особливою популярністю серед учнів користуються дискусійні форми (симпозіуми, дебати, бесіди за круглим столом, невеликі сесії, ділові бесіди типа інтерв'ю тощо).

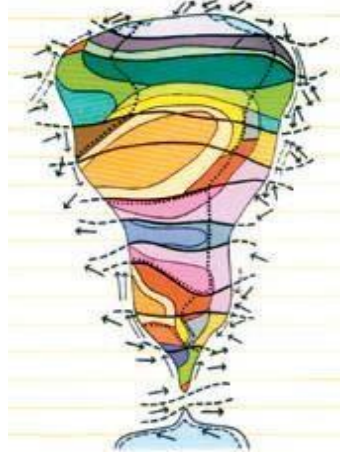
Запропоновані форми та методи роботи не лише позитивно впливають на розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів, підвищують їх інтерес до предмета, але й надають їм глибоких й міцних знань, озброюють практичним розумінням основ географічної науки.

Методичний супровід передбачає також *розробку вчителем географії Банку олімпіадних завдань з рішеннями*. До нього можуть входити як завдання міських, районних, обласних, Всеукраїнської та Міжнародної олімпіад з географії минулих років, так і розроблені вчителем власні завдання. До речі, на сайті Міжнародної географічної олімпіади (iGeo), (режим доступу: <http://www.geoolympiad.org/fass/geoolympiad/previous.shtml>) представлено завдання до міжнародних олімпіад з 1996 по 2018 р. IGeo складається з трьох частин: письмовий тест, мультимедійний тест і значна практична робота, що вимагає спостереження, та призводить до картографічного подання і географічного аналізу матеріалу.

Приклади олімпіадних завдань, націлених на розвиток інтелекту та креативності учнів, подано у табл. 1.

Приклади олімпіадних завдань з географії, націлених на розвиток інтелекту та креативності учнів (складено автором на основі джерел 3, 5)

Клас	Завдання	Орієнтовна відповідь учня
6	Чому одним з короткострокових прогнозів є подовження струн музичних інструментів? На який тип погоди вказує цей показник?	Збільшення відносної вологості викликає подовження струн. Ця ознака передбачає негоду (погіршення погоди).
7	Уявіть, що острів Мадагаскар змістився б на 30° на південь. Опишіть, як зміниться у цьому випадку клімат столиці острова.	Столиця острова у випадку такого переміщення буде на 48° пд. ш. у районі дії вітрів західного перенесення. Замість субекваторіального поблизу міста встановиться помірний морський клімат, для якого характерне прохолодне літо, тепла зима та підвищене зволоження.
8	Під час створення карти-моделі географічної зональності на ідеальному материку, де природні зони розташовувалися б точно у відповідності із законом широтної зональності (<i>див. рис.</i>), учені взяли за основу лише один реальний материк із п'яти (Антарктида не враховувалася). Усі інші були «забраковані». Назвіть цей один материк. Обґрунтуйте, чому не підійшов для моделі зональності жоден з інших континентів.	Під час створення карти-моделі географічної зональності на ідеальному материку за основу було взято Африку, бо саме на цьому материку найкращим чином проявляється ця географічна закономірність. Африка – достатньо великий материк, лежить у семи географічних поясах, майже симетрично розташована відносно екватора, має переважно рівнинний рельєф. На інших материках зональність виражена гірше через азональні чинники, які призводять до утворення секторності (а значить, появи зонально-секторної структури) та висотної поясності.
9	Англієць сер Томас Стемфорд Раффлз, засновник Сінгапуру, сказав про нього у 1819 році: «Навряд чи можна знайти на земній кулі місце з більш приємними перспективами». Що це за перспективи? Як вони реалізовувалися в розвитку цього міста-держави? У Сінгапурі – два абсолютно однакові пам'ятники Раффлзу. Перший – чорний, другий – білий (<i>див. фото</i>). Спробуйте пояснити, чому.	Питання передбачає оцінку економіко-географічного положення (ЕГП) території, яка спеціально не вивчається у шкільній географії. Утім, учні мають без проблем оцінити вигідність ЕГП Сінгапуру, який свого часу дозволив Англії вийти на ринок Китаю, а зараз лежить на морському шляху до високорозвиненої Японії і перетворився на один із найбільших портів світу (за вантажообігом Сінгапур випередив Роттердам і поступається лише Шанхаю).

Тенденції та перспективи розвитку науки і освіти в умовах глобалізації

		<p>Питання про пам'ятник Раффлзу було другорядним. Коли Сінгапур був англійською колонією, «чорний» пам'ятник Раффлзу, якого знали всі, сприймався нормально. Але в наш час ця країна є незалежною і населена народами різних рас. Дехто почав уважати, що Раффлз – це виходець із Африки, і тому англійці вирішили поставити ще один пам'ятник – «білий».</p>
10	<p>Експерти <i>Economist Intelligence Unit</i> (EIU) – аналітичного підрозділу британського журналу <i>Economist</i> – регулярно визначають найбільш комфортні для проживання міста світу. Десять років поспіль лідером був канадський Ванкувер. Але 2018 р. він посів лише 3-тє місце, поступившись Мельбурну (1-ше) і Відню (2-ге). Київ у цьому переліку – на 91 місці. Відомо, що EIU під час визначення рейтингу враховує 30 показників. Спробуйте назвати й обґрунтувати 10 показників, які, на вашу думку, є найбільш важливими для визначення «комфортності» проживання у містах.</p>	<p>Завдання творчого характеру і не обмежує фантазію десятикласників щодо визначення показників «комфортності» проживання у містах. Проте учні повинні уміти відокремлювати основні, важливі показники від другорядних. Наприклад, дуже важливим для міста є рівень розвитку інфраструктури. Саме через погіршення цього показника Ванкувер втратив 1-ше місце в рейтингу. Визначальним є рівень життя населення. Очевидно, низький рівень життя населення не дозволяє Києву посісти місце хоча б усередині першої сотні міст світу. Важливою для жителів сучасного міста є безпека життя, визначена рівнем криміногенної обстановки. Учні повинні не забути про такі показники. Найбільш важливими для визначення «комфортності» проживання у містах можна вважати: рівень розвитку інфраструктури; рівень життя населення; доступність товарів і послуг; якість медичного обслуговування; якість освіти; культурна привабливість; безпека життя; політична стабільність; соціальна стабільність; чистота довкілля, екологія; кліматичні умови; імовірність природних катаклізмів.</p>
11	<p>У Токіо пройшла конференція будівельників, присвячена захисту житлових будинків та споруд від стихійних лих. Кожен із учасників робив доповідь за результатами досліджень у своїй країні. Як ви думаєте, яким темам були присвячені доповіді японців? Представників яких ще країн Євразії могли би зацікавити ці проблеми?</p>	<p>Доповіді, скоріше за все, було присвячено захисту споруд від землетрусів та інших проявів сейсмічної активності. Ці проблеми також представляють інтерес для будівельників із Португалії, Іспанії, Італії, Греції, Румунії, Туреччини, Ірака, Ірана, Вірменії, Індії, Індонезії, Філіппін тощо, що розташовані у зонах землетрусів та сучасного горотворення. Острови</p>

		півдня Японії (Рюкю, Окінава) знаходяться у зоні дії тропічних ураганів, тому могли бути й доповіді, присвячені цій темі. Вони могли зацікавити як представників країн Південно-Східної Азії, так і Карибського басейну, а також Мексики та США.
--	--	--

Отже, залучення учнів до географічних олімпіад – це не лише засіб виявлення тих з них, які мають високий рівень розумових здібностей, але й засіб їхнього розвитку. При цьому супровід учнів, що беруть участь у географічних олімпіадах, має розумітися не як розробка змісту конкретних завдань з географії, вирішення географічних задач. Це має бути *модель методичного супроводу*, що реалізується поетапно та включає спільну програму дій вчителя та учнів, націлену на розвиток здібностей та підвищення зацікавленості учнів географією.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Костецька В. В. Робота з обдарованими дітьми під час вивчення географії / В. В. Костецька // Географія. – № 10 (134). – 2009. – С. 30-32.
2. Як підготувати учнів до участі в олімпіадах та турнірах: Методичний посібник / [Укладач С. Г. Мойсеєва]. – Черкаси: Видавництво ЧОПОПП ЧОР, 2016. – 72 с.
3. Олимпиады по географии / сост. В. Н. Букжелева. – Гродно: Изд-во ГУО «Гродненский областной институт развития Образования», 2009. – 86 с.
4. Олимпиады по географии. 6-11 кл.: Метод. пособие / под ред. О. А. Климановой, А. С. Наумова. – М. – Дрофа, 2002. – 208 с.: ил., карт.
5. Олімпіади з географії: завдання, відповіді : навч.-метод. посіб. [Текст] / О. О. Жемеров. – Х.: ВГ «Основа», 2014. – 206, [2] с.: іл., табл.
6. Булава Л. М. Готуємось до географічних олімпіад. / Л. М. Булава. – Х.: Видавнича група «Основа», 2008. – 176, [2] с.: іл.

Гаврюшенко Ганна Володимирівна, кандидат економічних наук, старший викладач кафедри географії Луганського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Старобільськ);
тел. +380666442210
e-mail: super_superanna@ukr.net